

RWVS

RECHT OP WAARDIG STERVEN
PLURALISTISCHE VERENIGING

België - Belgique
PB
Antwerpen X
8/1098
erkenningsnummer
P708387

Prof. Dr. ABICHT Ludo, docent filosofie HIVT/RUCA • Prof. Dr. AMY J-J, gynecologie, andrologie, obstetrie, AZ-VUB • Prof. Dr. ART Jan, historicus UGent • Prof. Dr. AVONTS Dirk, docent huisartsgeneeskunde U.A. • Mw. BAETE Marcella, auteur • Mw. BEER Regine, Auschwitz St. Vl. • Dr. med. BETERAMS Yves, lic. wijsbegeerte • Prof. Dr. BETZ Wim, huisartsopleiding VUBrussel • Prof. Dr. BOONE Annie, fac. letteren en wijsbegeerte VUBrussel • Dhr. BOUTMANS Eddy, ex-Staatssecretaris • Dhr. BRACKE Siegfried, VRT-journalist • Prof. Dr. BRAECKMAN Johan, ethicus UGent • Dhr. BRYNS Maarten, filosoof • Mw. BYTTEBIER Adelheid, gewezen Vlaams minister • Mr. CALEWAERT Jan, advocaat • Mw. CHAFFART Erica, plastisch kunstenaar • Mw. CHAGOLL Lydia, auteur, cineaste • Dhr. CLAEYS Herman J., schrijver • Prof. Dr. CLEMENT P.A.R., diensthoofd N.K.O. - AZ-VUBrussel • Dr. COECKELBERGHS Marina, kinderarts • Drs. COENEN E., ere-atheneumleraar • Prof. Dr. COLARDYN F., diensthoofd intensieve zorgen UZ-Gent • Prof. Dr. COMHAIRE F., inw. ziekten, endocrinologie UZ-Gent • Meester CONVENTS Ria, advocate • Dhr. COOREMAN Frederik, moreel consulent • Dr. COSYNS Marc, huisartsgeneeskunde UGent, mede-stichter Vonkel vzw - een luisterend huis • Dhr. COURTEAUX Willy, journalist • Prof. Dr. CREVITS Luc, kliniekhoofd neurologie UZ-Gent • Dhr. CUYVERS Jo, eresenator • Dhr. DE BATSELIER Norbert, ex-voorzitter Vlaams Parlement • Dhr. DEBOEURE Bruno, hoofdofficier, burg.ir. • Prof. Dr. DE BOEVER J., tand-, mond- en kaakziekten, UZ-Gent • Prof. Dr. DE DEYN Peter, hoofd neurologie Middelheimziekenhuis • Dhr. DE DROOGH Luc, studiedienst van het H.V. • Prof. Dr. DEELSTRA Hendrik, hoogleraar UIA • Prof. Dr. DE GROOT Etienne, rechter aan het Grondwettelijk Hof • Mw. DEHEEGHER Y., ere-atheneumleraar • Mw. DE HERDT Irène, moreel consulent • Prof. Dr. DE LEY Herman, classicus, UGent • Dr. DE LOORE I., kinderarts • Mw. DE PAEPE Hilde, moreel consulent • Dhr. DE POTTER Rudy, coördinator UGent • Prof. Dr. Em. DE PRAETERE Marcel, VUBrussel • Prof. Dr. DE REUCK J., hoofd neurologie UZ-Gent • Mw. DE ROECK Jacinta, voorzitter HVV • Mw. DE SMET Chantal, diensthoofd cultuur Hogeschool Gent • Dhr. DE TEMMERMAN Wim, departementshoofd KASK, Hogeschool Gent • Mw. DETIEGE Leona, ere-burgemeester Antwerpen • Mw. DETIEGE Maya, volksvertegenwoordiger • Prof. Dr. ir. DE WILDE W. Patrick • Prof. Dr. DE WIT Ralph, fac. rechtsgeleerdheid VUBrussel • Prof. Dr. DEWOLFS Roland, docent UIA • Prof. Dr. DOOM Rudy, pol. en soc. wetenschappen UGent • Prof. Dr. DROSTE Frederik, KULeuven • Prof. Dr. EISENDRATH Henri B., decaan fac. wetenschappen VUBrussel • Dhr. ERDMAN Fred, senator • FACULTEIT GENEESKUNDE & FARMACIE v/d VUBrussel: **unaniem** • Dhr. FAES Francis, criminoloog • FONDS MARIA WULTEPUTTE vzw • Dhr. FONTIER Jacques, kunstcriticus AICA • Dhr. GOOSSEN Pol, acteur • Mw. GOVAERTS Agnes, journaliste • Prof. Dr. em. GORLÉ Frits, VUBrussel • Dhr. HANCKÉ Lode, erevolksvertegenwoordiger • Prof. Dr. HEMMERECHTS Kristien, K.U. Brussel • Prof. Dr. HENS Luc, mens. eco., AZ-VUBrussel • Dr. med. KEPPELS Carine, oncologie AZVUBrussel • César De Paepe • Mw. KOMKOMMER Katja, plastisch kunstenaar • Dr. KRILION Walter, theoloog-psychotherapeut • Dhr. LANCKROCK Rik, ere-directeur RVA, auteur • Dhr. LANOYE Tom, auteur • Mw. LEDUC Jeannine, ere-senator • Dhr. LOS René, politiek secretaris Groen! Antwerpen • Dr. MAK Ruud, arts • Dr. MAILLARD Edy, internist • Dhr. MALCORPS Johan, voorzitter Groen! Antwerpen • Mw. MARCHAND Marianne, voormalig voorzitter H.V. • Dr. MATHIJS R., em. medisch oncoloog • Prof. Dr. MATTHYS Paul, hoogleraar fysica UGent • Prof. Dr. MEHEUS André, epidemiologie & soc. geneeskunde, UIA • Prof. Dr. MIELANTS Herman, reumatologie, UZ-Gent • Prof. Dr. MORTIER Freddy, ethicus UGent • Dhr. MOYAERT Pol, journalist • Dhr. NOTE Joris, schrijver • Prof. Dr. PAPOUSEK D.A., docent sociale anthropologie VUBrussel • Mw. PLASTRIA Eliane, docente • Dhr. RAES G.W., directeur stichting 'Logos' • Dhr. RAES Hugo, romanschrijver • Mr. RASKIN E.J., rechter i.r., erevolksvertegenwoordiger, • Dhr. RUTTEN Wim, gewezen Grootmeester van de Belgische 'Droit Humain' • Prof. Dr. SACRE R., kliniekhoofd oncologische heelkunde AZ-VUBrussel • Dhr. SCHELFHOUT Jack, ere-provincieraadslid, Antwerpen • Dhr. ir. SCHELLEKENS Gerard, voorzitter SVL • Dhr. SEEUWS Willy, eresenator • Dhr. SERRAES Guy, schepen v/d stad Gent • Prof. Dr. SOLY Hugo, hoofddocent geschiedenis VUBrussel • Dhr. SPELIERS Hedwig, dichter, essayist en criticus • Prof. Dr. SUZANNE Charles, centrum bioethiek VUBrussel • Dr. SWEET-LOVE Patrick, huisarts • Dhr. TURF Jef, journalist • UNIE VRIJZINNIGE VERENIGINGEN vzw • Prof. Dr. VAN BENDEGEM J.P., wijsbegeerte, moraalwetenschappen VUBrussel • Prof. Dr. VAN CAMP B., ere-rector VUBrussel • Prof. Dr. VAN DAMME M., hoofddocent, VUBrussel • Prof. Dr. VANDENABEELE Frieda, fac. letteren & wijsbegeerte, VUBrussel • Prof. Dr. VAN den BERGHE Gie, ethicus-historicus UGent • Prof. Dr. VAN den EECKHOUT Elfride, hoogleraar farmaceutische biotechnologie UGent • Mw. VAN der GROEN Dora, docente, actrice • Dr. VAN de VELDE Bart, huisarts • Dr. VAN DUPPEN Jan, huisarts en Vlaams volksvertegenwoordiger • Adv. VAN EECKHAUT P., voorzitter Provincieraad O.VI • Mw. VAN EECKHAUTE M.J., ere-lerares • Dr. med. VANHOOREN Alain, uroloog, VUBrussel-CTR • Prof. Dr. VANHOORNE M., maatschap. gezondheidskunde, UZ-Gent • Dhr. VAN LAEKEN, Frank, journalist • Prof. em. Dr. VAN LANDUYT Jef, voorzitter Koninklijke Vlaamse Academie • Prof. Dr. van LAREBEKE N., kerngeneeskunde, exp. canc., UZ-Gent • Dhr. VAN LEEMPUT Joseph, diverse senioren-organisaties • Mw. VANLERBERGHE Myriam, senator • Mw. VAN MAELE Chris, moreel consulente • Prof. Dr. VAN OOSTERWIJCK Gommaar, hoogleraar, VUBrussel • Dhr. VAN PUYVELDE Leo, ereziekenhuisdirecteur • Mw. VAN STRAELEN-VAN RINTEL G., ere-inspectrice NI. ond. Brussel • Prof. Dr. VANTHEMSCHE Guy, docent geschiedenis, VUBrussel • Prof. Dr. VERHAAREN H., docent kindercardiologie UZ-Gent • Dr. VERHOFSTADT Koen, huisarts • Prof. Dr. VERMEERSCH Etienne, em. hoogleraar wijsbegeerte UGent • Prof. Dr. VERMEERSCH Hubert, hoofd- en halschirurgie, UZ-Gent • Dr. VERSTRAETE Ilse, huisarts (Spec.Tropical Med., cert. Emergency Med.) • Mw. VOGELS Mieke, Groen! • Prof. Dr. em. VUYLSTEEK K., internist, UGent • Dhr. WILLOCKX Freddy, minister van Staat • ZKVA (Zelfstandige Kinesitherapeuten Vereniging Antwerpen)

Recht op waardig sterven vzw

Constitutiestraat 33

2060 Antwerpen

T: 03 272 51 63

F: 03 235 26 73

M: info@rws.be

www.rws.be

Bank

IBAN: BE19 3200 2641 7012

BIC: BBRUBEBB

Bestuur

Léon Favys, stichter-voorzitter

dr. Marc Van Hoey, ondervoorzitter

Sven Claessens

prof. dr. Wim Distelmans

Rita Goeminne

Elka Joris

Jacqueline Simon

Liva Thuet

dr. iuris Jean Vroman

Controle der rekeningen

Chris Posson

Vertalingen

Jean Vroman (uit het Frans en het Engels)

Yvonne Lesenne (uit het Duits)

Vormgeving & lay-out

Koen Duys

Verantwoordelijke uitgever

Léon Favys

Constitutiestraat 33

2060 Antwerpen

Ondertekende artikels vallen onder de verantwoordelijkheid van de auteurs

Deadlines

Teksten, foto's en illustraties inzenden vóór:

maa-apr-mei: 1 februari

jun-jul-aug: 1 mei

sept-okt-nov: 1 augustus

dec-jan-feb: 1 november

Druk

www.dewriker.be

Gedrukt op 100% chloorvrij en milieuvriendelijk papier

ISSN: 2031-8960

In dit nummer

- 2 • Beschermcomité
- 3 • Colofon
 - In dit nummer
- 4 • In Memoriam
 - De Algemene Vergadering 2010
- 5 • Rondetafelgesprek over euthanasie in de Senaat
- 6 • Gedicht: Non curo
 - Interne balans en commentaar bij het financieel verslag
- 8 • Beschouwingen naar aanleiding van de Algemene Vergadering
- 10 • De gezondheidswetgeving uit 2002 kort toegelicht
- 11 • Toelichting voor leden: het levenstestament
- 12 • Lezersbrieven
- 13 • RWS-permanentie
- 14 • Vacature: redactiemedewerkers
 - Boek: De dood heeft mij een aanzoek gedaan
 - Film: Mar Adentro
- 15 • Nuttige adressen
- 16 • Gedicht: Hoed je voor de wolf
 - Buitenlandse pers
- 17 • Beschermcomité Pain Union Belgium
- 18 • Boeken & films
 - Toetredingsformulier
- 19 • World Federation of Right to Die Societies

In Memoriam

RWS verloor in februari twee waardevolle medewerkers: op 6 februari: **Simonne Vanaelst** (74) en op 23 februari: **Peter Ryssack** (56)

Simonne Vanaelst was medeoprichter van 'Vonkel, een luisterend huis' in Gent. Zij werkte voor RWS aan een enquête betreffende de vooropgestelde wensen van onze leden. De enquête verliep uiteraard anoniem: namen werden vervangen door nummers. Alles werd geregistreerd volgens: geslacht, leeftijd, woonplaats. Specifieke voorafgaande wensen bij: dementie, Alzheimer, psychische redenen, aids, MS, afhankelijkheid, levensmoeheid, aanwezigheid van een (vertrouwens-)arts... enzovoort... Specifieke wensen ná het overlijden: crematie, begrafenissen, burgerlijke of kerkelijke plechtigheid, orgaandonatie, lichaamsdonatie, toelating inzage medisch dossier, enzomeer. Praktisch de helft van het ledenbestand werd aldus onder de loupe genomen: meer dan 3000, dus een valabele steekproef. Toch gaan we deze onafgewerkte studie niet ogenblikkelijk publiceren. Wij overwegen de mogelijkheid om ze te hervatten of uit te breiden. Simonne verliet ons te vroeg na een vaak moeilijk leven met vele beproevingen. Ze verkreeg de door haar gewenste euthanasie. Dit werd openlijk vermeld tijdens de afscheidsplichtigheid. Bedankt Simonne voor al wat je ons betekende en wezenlijkte.

Peter Ryssack had weinig geluk in het leven. Geen familie, een gebrekkige gezondheid, een ex-echtgenote met zware medische problemen. En toch bleef Peter zorgen voor zijn ex partner en probeerde hij zich nuttig te maken door onbezoldigd vertaalwerk. Hij deed dat talentvol voor RWS, Oxfam, Artsen zonder Grenzen en verbeterde bij gelegenheid... mijn Nederlands, verantwoord en tactvol. Wij hebben mekaar enkele jaren gekend. Ik waardeerde zijn cultuur. Peter kreeg euthanasie toegediend, met enige terughoudendheid en na enige wachttijd, desondanks zijn drie medische getuigen en de steun van onze vereniging. (Bedankt R.J.) De afscheidsplichtigheid werd bijzonder waardig verzorgd door

het Antwerps OCMW en door zijn jarenlange steun, dr. J.B., die ik beiden bij deze wens te danken. Er waren een paar aanwezigen, een bloemstuk van het Belgisch Stripmuseum (mede-opgericht door Peters vader). *Danielle De Wulf* van Artsen Zonder Grenzen - Médecins Sans Frontières vroeg me om volgende tekst voor te lezen. Ik publiceer die hier in originele versie:

"Peter est parti, et nous nous rendons compte que nous l'aurons à peine connu... Il était pourtant un de nos plus fidèles, un de nos plus efficaces traducteurs bénévoles. Depuis 2007, il aura assumé pour de nombreux services de MSF toutes sortes de traductions, parfois fort longues ou fort techniques, et il avait le chic de les assortir de remarques plutôt fondées tant sur le fond que sur la forme: preuve que ces textes, il les avait étudiés, analysés et compris aussi bien que leurs rédacteurs! Il était incroyablement disponible. Il acceptait des travaux avec très peu ou pas du tout de préavis, au point que nous nous demandions parfois comment il s'y prenait pour avoir ainsi le temps, comment il pouvait combiner ce volume de travail bénévole avec un métier régulier, avec une vie de famille. Nous avons aujourd'hui la réponse. Trop tard. Nous savons maintenant que Peter n'avait pas de famille, qu'il vivait dans une grande solitude. Et nous n'avions appris que très récemment que Peter n'avait plus non plus de travail. Nous lui avions fait une lettre de recommandation qui devait lui permettre, pensait-il, de se remettre 'sur le marché'. Il n'en aura pas eu le temps".

"Peter est parti. Tout seul. Humble, effacé comme il avait vécu. Discrètement, sans bruit, comme il avait vécu. MSF a perdu un de ses meilleurs traducteurs. Et nous ne pouvons aujourd'hui que regretter d'être passés à côté de l'homme. C'est de ne pas avoir eu ou pris l'occasion de le connaître mieux, et peut-être alors de pouvoir l'aider un peu. Adieu, Peter".

Daniëlle De Wulf

Léon Favvyts

De Algeme

- **Verontschuldigd:** Freddy Mortier, Sven Claessens, Jean Vroman
- **Financieel verslag:** stemming
- **Herinnering aan** Simonne Vanaelst (74) en Peter Ryssack (56)
- Aangekondigd afscheid in 2011 van *Chris Posson* als onafhankelijk commissaris der rekeningen
- **Hernieuwing bestuurdersmandaat:** Wim Distelmans & Marc Van Hoey (stemming)
- Activiteiten: spreekbeurten (**Marc Van Hoey, Rita Goeminne, Elka Joris, Liva Thuët** en **Wim Distelmans**) in Berchem, Sint-Job, Schilde, Antwerpen-Luchtbal, Antwerpen-Linker Oever, Antwerpen-stad, Leuven, Borgerhout, Deurne, Turnhout, Kortrijk, Gent, Hoboken
- **Elka Joris** was aanwezig bij een rondetafelgesprek met Freya Piryns. **Léon Favvyts** was aanwezig op de 4-daagse **Gezondheidsbeurs** in Sint-Niklaas, bij de **Melc-vergaderingen** in Brussel en bij een spreekbeurt in Evere
- **Marc Van Hoey** organiseerde de zeer geslaagde **Geneeskundige Dagen van Antwerpen** met als thema: euthanasie bij minderjarigen
- **Wim Distelmans** zorgde voor de naam bekendheid van **Leif** (symposium, persconferentie)
- **Sven Claessens** verzorgt de wekelijkse grafieken en de site en **Koen Duys** zorgt voor de vormgeving en de lay-out van het vernieuwde kwartaalblad
- In de pers kwamen betaalde inlassingen in **De Standaard, De Morgen en Gazet van Antwerpen**
- Voor dit jaar voorzien wij een theaterstuk van **Peter Schoenaerts**, betaalde inlassingen in het **Belang van Limburg** en diverse andere initiatieven ter bevordering van de naam bekendheid van Recht op Waardig Sterven

ne Vergadering 2010

Wim Distelmans, Marc Van Hoey, Elka Joris en Liva Thuet

- Naambekendheid en noodzaak aan verdere inzet: denk vooral niet dat het probleem opgelost is met een registratie bij de gemeentebesturen. Andere sprekers zullen dit later belichten

- Ik wil het hierbij houden. We kijken nu naar een film van **Marc Cosyns** en na de verschillende sprekers zijn jullie aan het woord. Bedankt voor uw aandacht

■
Léon Favvyts

Rondetafelgesprek over euthanasie in de Senaat

Freya Piryns, senator voor *Groen!*, wenste meer inzicht te verkrijgen in de problematiek rond euthanasie. De partij *Groen!* heeft zich namelijk in haar programma voorstander genoemd van 'waardig sterven' op eigen verzoek.

En vandaar haar vraag om met specialisten aan tafel te zitten en duidelijkheid te verkrijgen over de wetgeving in verband met dit onderwerp.

Daarvoor werden uitgenodigd: **Wim Distelmans**. Hij verduidelijkte en omschreef wat 'euthanasie' betekent, wanneer en hoe je de vraag kan formuleren, wat je rechten zijn. Kortom: een zoveelste uiteenzetting met *Powerpoint* over dit thema.

Magriet De Maegd, hoofdverpleegkundige supportief dagcentrum *TOPAZ*, die vooral en terecht benadrukte dat er veel meer info

"Luisteren naar de vraag van de patiënt"

naar de bevolking dient doorgespeeld, dat palliatieve zorg te gemakkelijk naar voor geschoven wordt, dat men meer moet 'luisteren' naar de vraag van de patiënt en respect moet opbrengen voor zijn/haar eisen.

Prof. Dr. Thierry Vanswevelt, *attorney at law (UA)*, spitste zijn inbreng toe op het verband tussen terminologie en interpretatie-mogelijkheden.

Tenslotte: **Elka Joris**, lid van de Raad van Bestuur van *RWS*. Zij vertelde over haar ervaringen in de maandelijkse permanentie-namiddag van *RWS*. De vragen naar uitleg en hulp bij het invullen van formulieren, reacties en problemen allerhande. Daarmee onderschreef ze de vaststelling dat er veel meer en directe info moet bezorgd worden aan de bevolking! Nu circuleren er zoveel verschillende veronderstellingen en totaal verkeerde interpretaties over het onderwerp.

Jan Mertens, 'denktank' van *Groen!* leidde het gesprek in goede banen. ■

Elka Joris

Non curo

bij 'Le promeneur du Champs de Mars'

*je moet met vurigheid
onverschillig zijn: uur
na uur glijdt het afscheid
uit je lijf, spieren doen het
niet, botten dreigen te verbrijzelen*

*weiger het medicijn
dat verdooft en versuft
tenzij de pijn, de pijn
jou tot grimas maakt
van schaambeent tot schedel*

*met vurigheid moet je
onverschillig zijn, het uur
in de ogen zien tot het
zijn ogen neerslaat en
bedremmeld op de drempel staat*

*hoogmoed heb je nodig,
geen troost van een gedreven woord
maar de zekerheid van een verleden
waar geen schaamte bij hoort
wel een niet te sussen woede*

*met woede en vurigheid
moet je onverschillig zijn
je zal tot het einde duren
tot de pijn zijn schroeven
losdraait en de grimas
ontspant: deze vrede zal
niet spaarzaam zijn,
je deelt ze met velen
die het einde in de ogen
zagen zo vurig onverschillig
dat het begon te blozen*

Interne balans en commenta

BALANS

De balans geeft een overzicht van alle bezittingen en schulden op het einde van het boekjaar. De passiva vormen de financieringsbronnen die aangewend werden om de activa op te bouwen. Actief is steeds gelijk aan passief omdat alle activa steeds volledig gedekt moeten worden door passiva.

ACTIEF

(de bezittingen)

vaste activa, vorderingen, liquide middelen

PASSIEF

(de financieringsbronnen)

eigen middelen, leningen, schulden op korte en lange termijn

INTERNE BALANS 1/2

Resultatenrekening	Boekjaar 2009	Boekjaar 2008
I. Bedrijfsopbrengsten en bedrijfskosten		
Andere bedrijfsopbrengsten	115.126,87	119.256,62
LIDGELDEN	111.679,97	116.844,41
GIFTEN	3.325,59	2.398,86
TUSSENKOMST BOEK		9,70
DIVERSE OPBRENGSTEN	121,31	3,65
Diensten en diverse goederen	(134.078,85)	(106.749,03)
Onderhoud & Herstelling kantoormeubilair	(117,32)	(113,84)
Water	(2.744,41)	
Boeken, tijdschriften, documentatie	(9.842,28)	(6.004,61)
Drukwerken, ontwikkeling producten	(19.411,60)	(20.684,53)
Bureelbenodigdheden	(4.436,44)	(3.014,64)
Fotokopiekosten	(591,95)	(632,48)
Telefoon	(1.365,06)	(1.520,05)
Internet	(514,92)	(514,92)
Post- en verzendingskosten	(8.097,95)	(8.366,35)
Kosten website	(267,80)	(569,91)
Advertenties, inlassingen	(26.005,32)	
Commissielonen		(121,25)
Boekhoudkantoren & Belastingadviseurs	(967,27)	(1.084,86)
Uitbestede vertalingen	(154,07)	(361,17)

ar bij het financieel verslag

RESULTATENREKENING

Gedurende het hele jaar worden kosten en opbrengsten geboekt. Deze kosten en opbrengsten worden geregistreerd in de resultatenrekening. Bij het afsluiten van het boekjaar wordt het verschil gemaakt tussen de totale kosten van het boekjaar en de totale opbrengsten van het boekjaar. Dit verschil is het

resultaat en dit resultaat wordt overgedragen naar het eigen vermogen in de balans. Indien de geboekte opbrengsten hoger zijn dan de geboekte kosten, is het resultaat positief. Op 31/12/2009 is er een negatief resultaat van € 17.673,38.

INTERNE BALANS 2/2

Resultatenrekening	Boekjaar 2009	Boekjaar 2008
Onkosten via UZ Brussel		(6.810,69)
Betaalde erelonen		(40,00)
Betaalde onkosten externen		(67,35)
Verplaatsingskosten openbaar vervoer	(8,00)	
Verplaatsingskosten eigen wagen	(25,00)	(8,00)
Reizen & verplaatsingen openbaar vervoer	(66,00)	(131,40)
Kosten voor vergaderingen	(1.215,45)	(3.452,97)
Representatiekosten	(730,00)	(100,00)
Deelname aan cursussen en studiedagen	(15,00)	
Organisatie externe bijeenkomsten	(7.409,01)	
Lidgelden	(19,00)	
Giften & bijdragen		(3.025,00)
Bijdrage Levensende	(50.000,00)	(50.000,00)
Opleidingskosten	(75,00)	
Uitzendkrachten		(125,01)
A.B. Brutomarge (positief saldo)		12.507,59
Brutomarge (negatief saldo)	(18.951,98)	
D. Afschrijvingen en waardeverminderingen op oprichtingskosten; op immateriële en materiële vaste activa	(731,42)	(2.173,55)
Afschrijving meubilair	(324,53)	(324,52)
Afschr. Computermaterieel	(406,89)	(1.849,03)
G. Andere bedrijfskosten	(384,74)	(331,50)

DETAIL VAN DE CIJFERS

ACTIVA

- investeringen
- aanschaf van een printer (2004), kost wordt gespreid over 3 jaar
- aanschaf van een frankeermachine (2005) kost wordt gespreid over 5 jaar
- aanschaf van een Canon copier (2006) kost wordt gespreid over 3 jaar
- aanschaf van Maxdata (2006) kost wordt gespreid over 3 jaar
- aanschaf computer Dell (2007) kost wordt gespreid over 3 jaar
- aanschaf kantoomateriaal Mediamarkt (2008) kost wordt gespreid over 3 jaar

Liquide middelen

- bankrekening: € 32.859,34
- spaarrekening 1: € 199.124,57
- kas: € 4.513,08

Overlopende rekening

- intresten groen boekje en zichtrekening 2009, op de rekening begin 2010: € 1.987,41

PASSIVA

Beschikbare reserve

- reserve opgebouwd in het verleden: € 209.365,17

Resultaat van het boekjaar

- verlies van het boekjaar: € 17.673,38

Toe te rekenen kosten

- bankkosten betaald begin 2010 over 2009: € 260,22

Over te dragen opbrengsten

- lidgelden ontvangen in november/december met betrekking tot 2010: € 46.952,39

INTERPRETATIE VAN DE CIJFERS

Het resultaat van Recht op Waardig Sterven is voor het eerst negatief € 17.673,38 dit jaar. In vergelijking met het jaar 2008 is dit een verschil van resultaat van € 30.454,98.

De vzw heeft geen schulden maar door het negatieve resultaat daalde het eigen vermogen naar € 191.691,79. Wel werd er in 2009 al € 46.952,39 ontvangen met betrekking tot 2010. Concreet betekent dit dat op 31 december 2009 al 35% van de benodigde middelen voor 2010 ontvangen werden, vertrekkende van een even groot werkingsbudget als in 2009. ■

Beschouwingen naar aanleiding van de Algemene Vergadering van RWS

De maand maart is de voorbije twee jaar steeds een belangrijke maand geweest in verband met beslissingen rond het Levenseinde, waardig sterven én euthanasie in het bijzonder. Sociaal, politiek en mediathiek kenden we twee keer een schokgolf.

Op 19 maart 2008 overleed de schrijver **Claus**; hij leed aan dementie en verkoos zelf zijn leven te beëindigen door euthanasie. Dit overlijden was aanleiding tot discussies en debatten over levenseinde bij personen met een geestelijke aandoening zoals *Alzheimer*.

Kan en mag men iemand met dementie euthanasie geven? Strikt genomen volgens de wet niet, maar als je het benadert als een chronische ziekte die nog een hele tijd kan evolueren, kan je toch gebruik maken van de huidige wetgeving.

Velen onder U weten wellicht nog dat de media bol stonden van de keuze van deze man. Een weekblad dat ik nu liever niet citeer, overhaalde mezelf tot medewerking aan een artikel over dit thema. Als ondervoorzitter van **RWS** heb ik toegezegd, immers hoe anders kan je meer dan een half miljoen mensen informatie geven over een onderwerp als euthanasie en de vigerende wetgeving? Door misbruik van vertrouwen werd een en ander anders afgedrukt en volgde een juridisch steekspel dat bijna anderhalf jaar duurde.

De raad van journalistiek gaf mij gelijk; de orde der geneesheren oordeelde dat ik in fout was.

Voor de rechtbank was de uitspraak "op-schorting van straf"; ik heb immers niet geloofend dat ik dingen gezegd heb, maar verduidelijkte waarom en hoe. De klagster kreeg 1 euro morele schadevergoeding... het doek viel.

Sommige collega's en kennissen veroordeelden mij als ware het verraad. Dames en heren, veroordelen is véél makkelijker dan oordelen. Men had kunnen vragen waarom en hoe.

SHUTTERSTOCK

Wetende dat ik amper één week na het bedoelde artikel een persoonlijke verontschuldiging heb gestuurd aan de klagster maakt het des te wranger.

Maar er is geen plaats voor wrok of triestheid; wel véél plaats voor dankbaarheid voor het vertrouwen dat ik kreeg van vrienden, familie en de mensen van het RWS-bestuur. Ook voor de materiële steun zeg ik welgemeend en oprecht: dank u allen.

Een ding is zeker: levenseinde en euthanasie bij dementerenden kreeg belangstelling en ook RWS zal dit onderwerp niet loslaten. De voorzitter spreekt wel eens van het 'Claus-effect': in 2008 steeg het aantal effectieve leden met meer dan 500. Mensen wilden plots toch wel een en ander geregeld hebben.

Maart 2009: Vlaanderen, België en een stuk van Europa stond in rep en roer. De 93-jarige **Amelie Van Esbeen** vroeg om euthanasie, waarop zij omwille van een negatief antwoord in hongerstaking ging.

De pers was er als de kippen bij: radio, schrijvende pers en televisie brachten uitgebreid verslag, bijna van uur tot uur.

Zowel de familie, het verzorgende team en het rusthuis waar de dame verbleef, stonden onder enorme druk, wat enorme spanning te weegbracht. De pers had bloed geproefd.

Velen onder u hebben mij toen op TV en radio gehoord en lazen uitspraken die ik deed in deze moeilijke zaak.

Veel mensen konden een en ander niet juist plaatsen, terecht. Ik kreeg immers de opdracht

van de directie van het zorgbedrijf én van de schepen van Sociale Zaken om als perscommunicator te fungeren. Ik was dus de eerste 2,5 dag louter spreekbuis van het zorgbedrijf en de instelling naar de media.

Op woensdag 25 maart escaleerde de zaak dusdanig dat een andere arts ten tonele verscheen, waarop ik besliste toch naar de instelling te gaan en met mevrouw Van Esbeen, haar familie, het verplegend team en de instellingsdirectie te gaan praten. Later die dag heb ik een vergadering belegd waar alle betrokken partijen rond de tafel zaten.

Een oplossing werd gevonden en diezelfde avond werd een persmeeting gegeven waarop alle partijen aanwezig waren.

De rust in het medialandschap keerde snel terug, niet in het minst binnen het RVT. Een week later, op woensdag 1 april 2009 overleed Amelie in het bijzijn van haar hele familie en mezelf, volledig in overeenstemming met haar wens tot euthanasie.

Tijdens deze periode stond het levenseinde weer enorm in de maatschappelijke belangstelling: *kunnen hoogbejaarden die zogenaamd klaar zijn met het leven om euthanasie vragen?* Ethische en morele discussies laiden hoog op en standpunten werden naar voor gebracht.

Door mijn optreden als persverantwoordelijke leek het voor sommigen dat juist ik, ondervoorzitter van RWS en zelf **Leif-arts**, niet open stond voor de vraag van Amelie en dat ik palliatieve sedatie voorstelde. Niets is minder waar.

Nadat de verzoekster een andere arts had gekregen binnen het zorgbedrijf, werd de procedure correct gevolgd met de gekende afloop.

De media brachten het alsof binnen het zorgbedrijf of binnen die bepaalde RVT-instelling géén euthanasie kon. Dit was en is een misvatting. Haar arts vond dat hij toen de vraag niet kon inwilligen – wat zijn recht is – hoe ook de media of anderen daar over denken. Niemand, ook artsen niet, kunnen verplicht worden euthanasie uit te voeren.

Bejaarde personen hebben vaak velerlei kwaaltjes, die voor hen het leven noch zinvol noch draaglijk maken. Het leven op zich is uitzichtloos, zonder dat ze daarom daadwerkelijk

lijden. Maar moet men ze daarom verplichten verder te leven of zichzelf van het leven te beroven.

Inderdaad zelfbeschikkingsrecht komt hier om de hoek kijken. Mag iemand zelf beslissen wanneer het genoeg geweest is? Met kanker, multiple sclerose en zelfs dementie kan het... maar als je 90-plus bent en het is genoeg geweest, dan...

Recent stond in **De Standaard** nog te lezen dat bejaarde mensen niet open praten over de dood. Ik spreek dit formeel tegen. Al jaren werk ik als arts in de rusthuissector en ben ik actief binnen **PHA**, ik weet hoe bejaarden denken. Zij praten misschien niet met personen die angst hebben om over sterven, het levenseinde en de dood te praten. Maar als je als zorgverstreker, paramedisch of medisch, de juiste toon vindt

Tot slot, geachte toehoorders, kregen we in september 2009 de *registratie van de wilsbeschikking voor euthanasie bij wilsonbekwamen*. Wat een kafaiaanse toestand: gemeenten en overheidsdiensten wisten niet juist wat en hoe, mensen werden soms afgewezen, RWS diende herhaalde keren tussen te komen om iedereen de juiste inzichten te geven. Het lijkt een fantastische doorbraak, maar dat is het niet! Amper 2% van de euthanasiegevallen in België gaan over comapatiënten en alleen hier is deze geregistreerde beschikking van nut. Het is een Pyrrusoverwinning.

Ik herhaal het nogmaals: het levenstestament ofte de **'negatieve wilsverklaring in het kader van de patiëntenrechten'** is véél belangrijker. Precies deze documenten zou men van overheidswege dienen te promoten.

Alles heeft te maken met de attitude en de visie van de zorgverstreker, niet in het minst de artsen

en zelf open, zonder schroom met die mensen praat, dan zal meer dan 80% zéér duidelijk stellingen innemen en overgaan tot het opstellen van levenstestamenten en zelfs euthanasie aankaarten.

Alles heeft te maken met de attitude en de visie van de zorgverstreker, niet in het minst de artsen.

Dat het vandaag de dag nog kan dat instellingen, ziekenhuizen én verzorgingstehuizen, formeel verbieden dat euthanasie wordt uitgevoerd in hun gebouwen is schandelijk. Ik zal er binnen onze belangenvereniging – want dat zijn we nog steeds – voor pleiten dat RWS actief zal ijveren opdat dergelijke zaken aan de kaak gesteld zullen worden.

Bejaarden mogen jaren in een instelling verblijven en véél geld betalen, maar als ze praten over sterven, dan kan het niet daar waar ze jaren verbleven en worden ze gedwongen voor enkele dagen naar een ziekenhuis te gaan zonder dat ze effectief ziek zijn.

Mocht iedereen van tevoren nadenken over zijn of haar leven dan was het voor familie én zorgverstrekkers, de artsen, véél makkelijker om bepaalde beslissingen te nemen. Ik wens te benadrukken dat **RWS de enige instelling in Vlaanderen is die levenstestamenten registreert en bijhoudt!** Reden om iedereen aan te sporen lid te worden én te blijven! Waarom heeft men trouwens geen werk gemaakt van registratie van zowel levenstestament als wilsbeschikking op identiteitskaart of SIS-kaart; deze heeft elke Belg?!

Recht op Waardig Sterven dient te ijveren voor het verder benutten van de wetgeving; wij moeten de overheid ervan doordringen dat dit van enorm belang is voor jongeren, de beroepsbevolking én onze bejaarden. Ook hier vind ik dat een plaats voor ons is weggelegd als belangengroepering.

Dames en heren, beste aanwezigen, ik dank u voor uw aandacht. ■

Dr. Marc Van Hoey - Ondervoorzitter RWS

De gezondheidswetgeving uit 2002 kort toegelicht

In 2002 kregen we in België een ongelooflijke vooruitgang in gezondheidswetgeving: de wet op de palliatieve zorgen, de wet op de patiëntenrechten en de zogenaamde euthanasiewetgeving werden alle drie van kracht.

Naar een uiteenzetting gegeven binnen de seniorenraad van Antwerpen in januari 2010

In de patiëntenwetgeving worden veel zaken die betrekking hebben op de arts-patiëntrelatie duidelijk omschreven, bepaald en toegelicht. De totale wet is een kleine 20 artikels lang en bepaalt onder andere het recht op vrije keuze van zorgverstreker, het recht op dossier en kwaliteitsvolle verzorging alsook het recht op klachtenverwerking en inzage recht.

Enkele artikels zijn uiterst belangrijk voor iedere Belg, vooral het artikel dat handelt over de toelating tot tussenkomst en de artikels over de vertegenwoordiging én de vertrouwenspersoon.

Het artikel over de toelating tot behandeling of tussenkomst van een zorgverstreker. In principe dient voor elke handeling steeds de toelating van de patiënt gevraagd te worden. We kennen wel de zogenaamd *'feitelijke toestemming'*: iemand ontbloot de arm om een bloedname te laten doen, kan aanzien worden als een feitelijke toestemming, zonder dit werkelijk schriftelijk gebeurde. Voor heelkundige ingrepen kennen we deze schriftelijke toelating al meerdere jaren.

Wat niet expliciet vermeld wordt in de wet, maar er inherent aan verbonden is, zijn de weigering tot tussenkomst of behandeling.

Wat men kan toelaten, kan men uiteraard ook weigeren. Iedere Belg kan altijd noteren welke behandelingen of tussenkomsten hij of zij niet meer wil.

Deze schriftelijke wilsverklaring is al jaren als begrip ingeburgerd onder de naam *'levenstestament'*. Het betreft feitelijk een *'negatieve wilsverklaring in het kader van de patiëntenrechten'*.

SHUTTERSTOCK

Deze verklaring kan ten allen tijde worden aangepast, behoeft géén getuigen en is onbeperkt geldig! Ze moet door alle zorgverstrekers te allen tijde worden gerespecteerd.

Als iemand bijvoorbeeld noteert dat men niet meer mag reanimeren, dan mogen artsen en andere zorgverleners hier niet tegenin gaan.

De **wettelijke vertegenwoordiger** is iemand die uw wensen en belangen zal vertolken, indien u hier niet meer zelf tot geschikt bent. Indien men dus feitelijk handelings- en/of wilsonbekwaam is.

Deze persoon zal een wettelijk mandaat opnemen en treedt in de plaats van de opdrachtgever.

De vertegenwoordiger kan nooit ingaan tegen de wensen van zijn opdrachtgever. De wet kent drie mogelijke trappen. De informele vertegenwoordiger is iemand die schriftelijk wordt aangeduid en deze overeenkomst wordt door beide partijen ondertekend én gedagtekend.

Heeft men geen vertegenwoordiger aangeduid op voorhand, dan kennen we het getrapte systeem waarbij partners, kinderen, broers en zussen in dalende lijn kunnen gekozen worden.

Tot slot kan, indien er géén familie is of indien de familie deze taak niet wenst te doen, de arts en het team optreden als vertegenwoordiger.

De vertrouwenspersoon is iemand waarmee u als patiënt alle gegevens, informatie en beslissingen mee bespreekt, overlegt en die mee kan optreden in het overleg met de zorgverstrekkers. Deze persoon heeft géén wettelijk mandaat en kan nooit optreden in de plaats van de persoon waarvan hij of zij het vertrouwen heeft. Uiteraard kan een vertrouwenspersoon én een vertegenwoordiger één en dezelfde persoon zijn, maar het hoeft niet per se. De euthanasiewetgeving bepaalt wat men precies verstaat onder deze acte, wanneer het kan en wanneer niet en wat de precieze modaliteiten zijn.

Onder euthanasie verstaat met *'het opzettelijk levensbeëindigend handelen door iemand anders op uitdrukkelijk verzoek'*.

Twee grote lijnen zijn van belang. Ofwel is de verzoeker bewust en ziek, terminaal of chronisch, ofwel is de 'verzoeker' onbewust door een ziekte of ongeval, het is te zeggen: in coma.

Voor beide 'zieke verzoekers' kent deze wetgeving een aantal criteria waaraan patiënt én arts moeten voldoen.

Voor de comapatiënten heeft de wetgeving geregeld dat het dient te gebeuren met een voorafgaandelijk opgestelde **'wilsbeschikking voor euthanasie bij wilsonbekwamen'**.

Deze beschikking is verschenen in het Staatsblad in 2003 en dient steeds te voldoen aan deze opgelegde eisen: geschreven en getekend door de verzoeker, twee getuigen en dit in **zoveelvoud**. De **wilsbeschikking is vijf jaar geldig** en dient elke vijf jaar opnieuw te worden opgesteld.

Sinds september 2009 kan men bij overheid, gemeente of district alléén de wilsverklaring voor euthanasie laten registreren; het levenstestament dient u zelf aan zoveel mogelijk mensen, waaronder uw huisarts, te geven alsook aan de vereniging **Recht op Waardig Sterven** die alle documenten registreert voor al haar leden.

Recht op Waardig Sterven geeft uitgebreide voordrachten over deze niet zo eenvoudige materie, waar iedereen vroeg of laat mee in contact komt.

Dr. Marc Van Hoey
Ondervoorzitter RWS

Toelichting voor leden

Bij betalen van uw jaarlijkse bijdrage ontvangt u een bundel met in te vullen documenten, met name vier exemplaren 'levenstestament' en zeven 'wilsverklaringen euthanasie'.

Het **levenstestament** is de *'feitelijke negatieve wilsverklaring kaderend in de patiëntenrechtenwet'*.

Het is in feite een onbeperkte weergave van al die zaken die u als **verzoeker** niet meer wil dat zorgverstrekkers nog zouden doen.

De vier exemplaren die u ontvangt zijn bestemd voor de volgende mensen:

- één voor uzelf als opsteller-verzoeker
- één voor uw huisarts
- één voor uw vertegenwoordiger
- en één voor het secretariaat van RWS

Dit levenstestament kan u **niet** laten registreren bij de gemeente of overheid!

De wilsverklaring betreffende euthanasie is nodig indien u wilt dat men euthanasie op u doet **in het geval u in coma bent**, feitelijk wilsonbekwaam bent geworden door een ongeval of ziekte.

U dient deze verklaring op te maken met twee getuigen, waar minstens één geen materieel voordeel mag hebben bij uw overlijden. U kunt ook een vertrouwenspersoon vermelden; deze kan dezelfde zijn als de vertegenwoordiger waarvan sprake in het levenstestament.

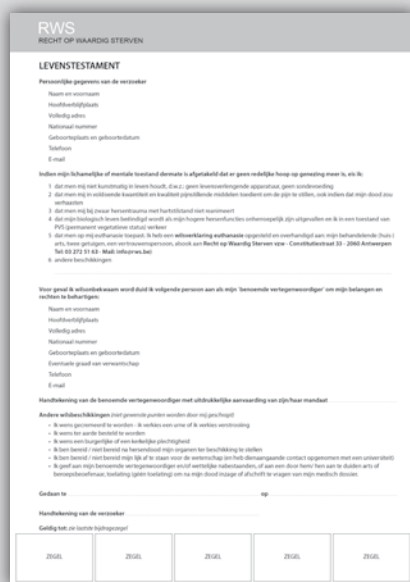
Uzelf en elke getuige alsook uw vertrouwenspersoon, het secretariaat van RWS en uw huisarts krijgen een door alle partijen (uzelf en getuigen) ondertekend exemplaar.

Het zevende exemplaar kunt u gebruiken om af te geven aan het gemeentebestuur of overheidsdienst met de vraag om het te registreren in de nationale databank. Dit doet men kosteloos sinds september 2009.

Opgelet: deze wilsbeschikking is niet van toepassing indien u als bewuste en handelingsbekwame persoon zou verzoeken tot euthanasie. Dan gelden andere toepassingscriteria.

Indien u vragen heeft over deze materie, aarzel niet ons te contacteren. **RWS** geeft ook voor uw vriendenkring, vereniging of groepering uitleg over deze wetgeving en de documenten hieromtrent.

dr. Marc Van Hoey - ondervoorzitter RWS

Er is niet alleen de wens om niet te reanimeren, de zogenaamde **DNR-afpraak⁽¹⁾**, maar er zijn veel andere zaken waar u vroeg in uw leven en in goede gezondheid kan over nadenken:

- Wil ik nog naar een ziekenhuis?
- Wil ik aan een beademingsapparaat?
- Wil ik een nierdialyse mocht het nodig zijn?
- Wil ik kunstmatig gevoed worden?

Deze opsomming is nooit limitatief, kan te allen tijde worden aangevuld, opnieuw opge maakt worden én is onbeperkt geldig!

Deze verklaring is iets louter persoonlijk, is steeds afdwingbaar, wat wil zeggen dat alle gezondheidswerkers, verzorgenden, verpleegkundigen én artsen dit te allen tijde dienen te volgen.

⁽¹⁾ **DNR:** do not resuscitate of niet reanimeren

Geachte,

Ik heb van uw boekhouding de vraag gekregen om opnieuw 20 euro te storten, zoals ik al sinds 2 jaar doe.

Ik ben echter ontgoocheld over de werking van RWS. Toen ik bij mijn aanvraag 2 jaar geleden, inlichtingen wou winnen over de verschillende benamingen en typische doelen van de verschillende documenten kon ik nooit iemand contacteren. Ook enkele dagen geleden, alweer niet.

Godzijdank is er het LEIF-team dat helpt en concreet en zonder omhaal goede uitleg verstrekt.

Ik vraag u: "Wat is het juridische of praktische verschil tussen de 'negatieve' wilsverklaring en het levenstestament? Overlappen die beide elkaar?"

Ik wist ook niet dat euthanasie bij wilsonbekwaamheid slechts mogelijk is bij een toestand van onomkeerbare coma (Welke arts kan hierover beslissen?).

Dus op iemand die dement is kan geen – laat het mij zeggen – actieve euthanasie toegepast worden?

Het zou nuttig zijn indien er vanwege RWS op een eenvoudige en klare manier uitleg gegeven wordt voor elk van de documenten. Desnoods met enkele concrete voorbeelden uit de medische praktijk.

Ik heb de indruk dat RWS al te veel een soort intellectuele toer opgaat en concrete problemen die tenslotte boven alles de sollicitant voor euthanasie interesseren en hem kunnen helpen, veronachtzaamt. Is dat misschien gewild?

Ik ben een zeer geëngageerd iemand maar heb larie aan overvloedige nogal intellectueel voorgestelde literatuur over sterven en recht op sterven in bijvoorbeeld andere landen, terwijl wij hier niet genoeg concreet ingelicht worden door een organisatie waarvan ik denk dat dit vooral het bestaansdoel moet zijn.

Is het misschien zo dat het uw vzw – zoals nogal wat vzw's in Antwerpen die ostentatief een nobel doel hoog in het vaandel voeren – vooral om te doen is om geld in te zamelen voor het verzekeren van een functie ten bate van enkele geselecteerde personen? Ik hoop van niet.

Tot nu toe heb ik moeten ervaren dat ik – en dus nog vele anderen – nooit een antwoord kregen op onze vragen.

Ik heb mijn familie en vrienden aangeraden om in mijn geval direct contact op te nemen met het Leif-team en niet met RWS.

Kunt u antwoorden wat u denkt te doen om de concrete werking – op het veld – te verbeteren zodat ik er zin zie om nog 20 euro te storten?

Met dank en vriendelijke hoogachting,

Hilaire Bodelin - Heuveland (Nieuwkerke)

NASCHRIFT

"Godzijdank is er het LEIF-team!"

Even ter herinnering: WIE heeft **Leif** opgericht? **RWS**. . . in 2003. Wie is de grootste sponsor van Leif? RWS. (maar in 2009 werd onze bijdrage wel gereduceerd tot 50.000 euro per jaar). Sommigen bij Leif vermelden RWS zelden of nooit. Spijtig.

Toch waarderen wij de hulp van Leif. Tijdens de kantooruren wordt onze RWS-telefoon automatisch doorgeschakeld naar Leif. . . omdat er daar (bezoldigd) personeel aanwezig is. Op de zetel van RWS is er enkel de voorzitter die tevens de functies waarneemt van penningmeester, secretaris, hoofdredacteur en klusjesman. Niet verwonderlijk dat er weinig enthousiasme is voor de opvolging.

Uw insinuatie dat we het "voor het geld" zouden doen is onaantvaardbaar en, sorry, walgelijk. Mijn echtgenote en ik zetten ons al 27 jaar belangeloos in voor de vzw. De boekhouding is dezelfde als voor een N.V. (dus strenger dan voor een vzw), wordt uitbesteed aan een extern boekhoudkundig bureau en wordt ook nog nagepluisd door een onafhankelijke commissaris der rekeningen. Indien de meerderheid der leden zou denken zoals u, dan trap ik het af. Trek uw plan! Red het zelf!

Betreffende het internationale nieuws: die opmerking heb ik reeds gekregen en kan ik begrijpen. Wat hebben wij aan Amerika of Australië? Toch enkele opmerkingen hieromtrent: wij maken deel uit van een Wereldfederatie & van de Europese afdeling van die Wereldfederatie. Wij, de drie Benelux-landen zijn de enige ter wereld die een (onvolmaakte) euthanasiewet hebben. Die wet wordt in het buitenland niet

begrepen, verkeerd geïnterpreteerd, aangevallen (VN, EP). Moeten wij dat 'dood'zwijgen en ons beperken tot (zeg maar) Bachte-Maria-Leerne of Ploegsteert? De wereld eindigt niet aan onze achterdeur!

Betreffende het eliteaire of intellectuele aspect van ons kwartaalblad: u heeft gelijk. Wij proberen het althans. Denkt u misschien dat we met een soort 'roddelblad' enig resultaat zouden bereikt hebben? Wie heeft de wet ingevoerd? Geen 'populisten' maar hoogleraars, artsen, juristen, theologen, filosofen, psychologen, politici, ethici en, jawel, ook patiëntenverenigingen zoals wij. Onze vereniging werd destijds in de Senaat vertegenwoordigd door mezelf (als RWS-voorzitter) en door **Mario Verstraete** (RWS-bestuurslid en MS-patiënt).

Welk is het verschil tussen een levenstestament, een 'negatieve' wilsverklaring, een voorafgaande zorgplanning, een wilsverklaring betreffende de behandeling? Geen enkel verschil. Maar iedereen zoekt een persoonlijke terminologie. (Is het wel verstandig om eerst een 'negatieve' en nadien een positieve wilsverklaring in te vullen? Waar is de logica?)

De wilsverklaring inzake euthanasie is inderdaad enkel geldig bij onomkeerbare coma. Zolang men kan communiceren (verbaal, visueel, tactiel. . .) is die 'orale' wil relevant. Bij onomkeerbare comateuze toestand kan de arts terugvallen op die wilsverklaring om euthanasie uit te voeren, zonder zelf vervolgd te worden. Typisch Belgisch: dat onafdwingbare document wordt geregistreerd door de gemeentebesturen. 'De mensen' voelen zich veilig! Het levenstestament, op basis van de patiëntenrechtenwet, is wel afdwingbaar. . . maar wordt enkel door RWS geregistreerd.

Vragen worden soms niet individueel beantwoord wegens overwerk, maar worden systematisch beantwoord in het kwartaalblad. Daarvoor moet men het blad lezen en niet enkel de titels bekijken. (Of gewoon het blad openen: sommige leden verwonderen zich dat ze geen betalingsaanvraag gekregen hebben. Werd het decemбернаummer niet geopend? Zie pagina 3). Frustrerend voor al wie er tijd, talent, energie en geld in steekt!

Dementie, Alzheimer. . . is één van de volgende knelpunten. Momenteel kan men

'vroegtijdig' uitstappen, d.w.z. wanneer men het nog kan formuleren, herhalen, bevestigen. Dus: een jaar of twee te vroeg, liever dan één dag te laat, want dan is het te laat.

Andere knelpunten: uitbreiding naar minderjarigen, doorverwijsplicht voor weigerachtige artsen, menswaardige hulpverlening wanneer psychologisch uitgeleefd (multipathologie bij oud-bejaarden), vermelding op de SIS-kaart, afschaffing van het verplicht hernieuwen van de wilsverklaring na 5 jaar: nog veel werk aan de winkel!

En daar kan U daadwerkelijk helpen: in plaats van kritiek te uiten kan u medewerking verlenen. Informatie verspreiden, voordrachten houden... en zo meer. Ik ben benieuwd naar uw respons.

Met vriendelijke groeten.

Léon Favvys

namens al onze onbezoldigde medewerkers

Dhr. Bodein stuurde een sympathiek antwoord op mijn kwade reactie en formuleerde enkele **concrete** voorstellen die we uiteraard zullen bestuderen. (L.F.)

Beste mensen,

Ik heb u een ernstige casus voor te leggen. In de jaren tachtig van vorige eeuw was ik moreel consulent voor het Humanistisch Verbond en heb ik onder andere aan menige bijeenkomst deelgenomen inzake euthanasie onder andere in de universiteiten van Gent, Brussel en Leuven.

Door maatschappelijke en persoonlijke ontwikkelingen ben ik aan lagere sociale wal geraakt door toedoen van een niet toereikend pensioen en het jarenlang niet kunnen verwerven van een nieuwe baan. Daar ik twee jaar geleden reeds realiseerde dat ik geen waardig leven zou kunnen opbouwen in mijn eigen land, blijkt nu bij recentelijk onderzoek dat 44% van de Belgische bevolking met hun inkomen het einde van de maand niet halen, ben ik niet teruggekeerd naar België en ben ik als westerse economische vluchteling naar Azië getrokken.

Dit heeft als consequentie dat ik geen ziektekostenverzekering heb, wegens geen woonplaats in België. Kon ik mij niet veroorloven, ik zou dakloos geworden zijn - daar ik geen legale

of illegale asielzoeker ben die in België, het eigen land aan wonen rechten kan ontnemen. Een particuliere ziektekosten nemen waar ik nu verblijf zou mij ongeveer 4000 euro per jaar kosten voor een basisvoorziening, hetgeen ik niet kan betalen.

Nu kom ik tot het punt van mijn vraag: jaren geleden heb ik mede het pleidooi gehouden voor mensen die geen waardig leven meer kunnen hebben wegens psychisch helemaal aan het einde te zijn, er is begrip en vooruitgang op het terrein van euthanasie voor mensen die fysiek totaal aan het einde zijn, maar voor mensen die psychisch niet meer verder kunnen/willen is er nog een hele weg te gaan, doch crescendo hieraan: wat als verder waardig leven onmogelijk is omdat de hoog noodzakelijk hulp niet betaald en/of wettelijk onthouden kan worden?

Gezien de deshumanisering en desocialisering van de Belgische samenleving, de massale latente en structurele armoede en de daarbij horende ontzegging van noodzakelijke existentiële voorzieningen voor mensen met de Belgische nationaliteit, zoals betaalbare medische hulp, is het nu tijd de discussie rond waardig leven/sterven te verruimen naar niet alleen mensen in psycho-sociale nood maar ook naar mensen wanneer zij eenmaal geconfronteerd worden met een ernstige al dan niet terminale ziekte of zwaar lichamelijk letsel en hun herstel en behandeling niet kunnen betalen, hulp hierbij rechtens ontzegd kan zijn (of te laat bedongen voor de rechter) - of die mensen die geen waardig leven meer kunnen hebben geholpen kunnen worden om hun leven te beëindigen wanneer zij zulks verkiezen.

Het heeft geen enkele zin ons hoofd voor deze problematiek in het zand te steken en maatschappelijk te negeren. Het is de hedendaagse harde realiteit zoals die al decennia bestaat in Amerika, waaraan president Obama wat tracht te doen door iedereen de medische hulp te garanderen welke ze nodig hebben.

Buiten mijn vraag om deze schrijvende mensenwaardige problematiek, die aantoonbaar dat wij als westerse beschaving gestaag de genereren, op de maatschappelijke agenda te plaatsen en de discussie hierover te openen, is

het mijn persoonlijke vraag: waar kan ik aan het middel geraken om een waardig einde aan mijn leven te maken wanneer ik in een situatie geraak waarin ik niet meer de medische hulp kan krijgen die ik behoef en dat mij enkel een zekere dood wacht met veel lijden?

hoogachtend,

Jozef Labuche

NASCHRIFT

Zie:

1. **'Informatie over zorgvuldige levensbeëindiging'** uitgegeven door WOZZ (Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Zorgvuldige Zelfdoding) - ISBN/EAN 978 90 78581 02 4 - bij de boekhandel verkrijgbaar. Dit boek verschaft wetenschappelijk onderbouwde informatie. De auteurs adviseren om in elk geval contact op te zoeken met een arts of een andere hulpverlener die op dit terrein ervaring heeft.
2. **'Uitweg, een waardig levenseinde in eigen hand'** door Boudewijn Chabot & Stella Braam - Uitgeverij Nijgh & Van Ditmar - ISBN 978 90 388 9314 3 - bij de boekhandel verkrijgbaar. De uitgever en de auteurs willen op geen enkele wijze een impulsieve, eenzame en verminkende zelfdoding bevorderen.

Léon Favvys

Vragen rond de
euthanasie-problematiek
kun je stellen tijdens de

RWS
permanentie

elke eerste donderdag van de maand

14.00 - 17.00 u

(Niet in juli en augustus)

Internationaal Perscentrum Vlaanderen
Grote Markt 40, 2000 Antwerpen

RWS zoekt vrijwillige medewerkers voor de redactie van haar kwartaalblad

- je brengt verslag uit van symposia, lezingen e.d.
- je bespreekt een boek, film of theaterstuk over euthanasie of een aanverwant thema
- je maakt de nodige foto's ter illustratie van je teksten

WIJ BIEDEN

- de publicatie van je teksten / foto's in ons kwartaalblad
- een kleine onkostenvergoeding

WIJ VRAGEN

- dat je interesse hebt voor de problematiek rond euthanasie en palliatieve zorgverlening
- dat je vlotte teksten schrijft
- dat je de nodige tijd vrij wilt en kunt maken
- dat je jezelf makkelijk kunt verplaatsen binnen je regio

NEEM CONTACT OP MET

RWS
Léon Favys
Constitutiestraat 33
2060 Antwerpen
info@rws.be

RWS

Boek

De dood heeft mij een aanzoek gedaan

De auteur: Kristien Hemmerechts (54) schrijft al twintig jaar romans, essays en verhalen. **Het boek:** Een dagboek om zelfmoord te vermijden. **Ons oordeel:** Een voorzichtig, tastend boek over zelfmoord, euthanasie en ieders behoefte aan hulp. **Uitgeverij:** De Geus, 318 blz., € 19,90
(bron: *De Standaard* - 26.02.2010)

Film

Mar adentro

*Eerlijk toegegeven, we zijn gisteravond (28 maart 2010) met tegenzin aan deze euthanasiefilm van **Alejandro Amenábar** begonnen, want we hadden hem al twee keren eerder gezien en hadden geen behoefte aan een zware avond.*

Maar het duurt geen twee sequenties of je bent ingepakt, meegenomen in het verhaal. En je verwondert je over het tempo: ondanks het bij uitstek statische onderwerp gaat de vertelling met een vaart vooruit.

Na een duik in te laag water – ongeveer 26 jaar geleden – is het hoofdpersonage, Ramon Sanpedro, getroffen door *quadroplegie*. Hij wordt verzorgd door de vrouw van zijn oudere broer, een Galicische visser die uit noodzaak boer is geworden en zijn jongere broer absoluut niet kan volgen in zijn wens om te sterven.

Ramon is geen meelijwekkende sukkel: hij behelpt zichzelf met de medewerking van zijn handige neef en zijn oude vader. Deze vader doet op een bepaald moment een navrante uitspraak: *“Eén ding is nog erger dan een kind dat sterft en dat is een kind dat wil sterven”*.

Met behulp van een plastic staafje schrijft Ramon gedichten die via zijn advocate zullen worden uitgegeven. Deze advocate heeft zelf een degeneratieve ziekte, ze eindigt in een rolstoel als een half demente patiënte die uit het leven had willen stappen maar het nu niet meer kan vragen.

De vrouwen vallen voor de geestige en scherpzinnige Ramon die uitblinkt door zijn sarcasme en galgenhumor. Zo zegt hij tot een van zijn verzorgers: *“Voorzichtig met mijn bed of ik breek mijn nek”*.

Aan zijn zaak wordt heel wat aandacht besteed in de media: het komt tot een schertsvertoning van een rechtszaak waarbij overduidelijk blijkt dat de Spaanse wetgeving doordrongen is van de christelijke moraal.

Naar aanleiding van al deze mediabelangstelling krijgt hij het bezoek van een jezuïet die eveneens door quadroplegie is getroffen en hem probeert te overtuigen voor het leven te kiezen want *“het leven is toch meer dan een arm en een been”*. Deze ontmoeting leidt tot een hilarisch debat dat duidelijk maakt dat zelfbeschikking en theologie niet samen gaan.

Maar de jezuïet krijgt onverwacht het sterkste weerwerk van de schoonzuster. De priester had immers op de radio beweerd dat Ramon aan sterven denkt omdat hij te weinig liefde krijgt.

De schoonzuster spreekt haar verontwaardiging uit: *“Ik zorg al 26 jaren voor Ramon, ik hou van hem als van een zoon. Ik weet niet wie van u beiden gelijk heeft, maar ik kan alleen maar zeggen dat u een grote mond hebt”*.

Zelden werd de arrogantie van het kerkelijke denken zo doeltreffend de mond gesnoerd: de

jezuïet – een beetje een karikatuur, dat wel – draait zijn rolstoel en vlucht weg.

Uiteindelijk zit er voor Ramon niets anders op dan het heft in eigen handen te nemen. Een organisatie die op komt voor het recht op waardig sterven bezorgt hem het middel, een cyaanalkalipoeder, en een verliefde huisvrouw lost het poeder op in water en plaatst het naast zijn hoofdkussen: Ramon drinkt de oplossing uit met een rietje. Deze sterfscène wordt opgenomen met een filmcamera als getuigenis en als bewijs dat de vrouw geen strafbaar feit heeft gepleegd. Via deze camera, die op een hoog statief is gemonteerd zodat Ramon moet omhoog kijken, worden wijzelf geconfronteerd met de aanklacht in de ogen van de stervende.

Ik ben de programmamakers van de VRT dankbaar dat ze deze film – die helemaal niets heeft van een tranerige Hollywoodproductie – nogmaals hebben uitgezonden. Naar mijn mening mag dit beheerste meesterwerk elk jaar herhaald worden, liefst ook eens op een commerciële zender zodat heel de bevolking ermee kennis kan maken.

Een sterker pleidooi voor het recht op zelfbeschikking en waardig sterven ken ik niet: wie door deze film niet zal overtuigd worden om minstens ruimte te laten voor de humanistische visie, die zal nooit te overtuigen zijn. Ruimte laten is nog niet hetzelfde als ermee akkoord gaan en dat hoeft ook niet: de gelovige op metafysica gesteunde visie en de aardse door respect voor de menselijke waardigheid bewogen visie kunnen naast elkaar bestaan zolang de wetgeving dit maar toelaat. En dat is precies de missie van deze film: maak een wet die recht doet aan de verscheidenheid in het denken en oordelen.

Meer dan terecht is *Mar dentro* overladen met filmprijzen en het grootste eerbewijs is hem blijven promoten. ■

Staf De Wilde

Nuttige adressen

ADMD

55, rue du Président
1050 Bruxelles
T 02 502 04 85
F 02 502 61 50
info@admd.be
www.admd.be

Vlaamse Alzheimer Liga

Gratis infolijn voor familieleden van dementerenden en jong-dementerenden
T 0800 15 225 (*Gratis*)
www.alzheimer.be

Stichting tegen Kanker

Leuvensesteenweg 479
1030 Brussel
Kankerfoon 0800 15 802 (*Gratis*)
www.kanker.be

Vlaamse Liga tegen Kanker (VLK)

Koningsstraat 217
1210 Brussel
Vlaamse kankertelefoon
T 078 15 01 51
e-kankerlijn@tegenkanker.be
(*elektronische variant van de Vlaamse kankertelefoon*)
www.vlk.be

Centra Morele Dienstverlening

Alle informatie en adressen over morele bijstand en vrijzinnige plechtigheden
Brand Whitlocklaan 87
1200 Sint-Lambrechts-Woluwe
T 02 735 81 92
www.uvv.be
cmd.federaal@uvv.be

Federatie Palliatieve Zorg Vlaanderen

Voor alle adressen en informatie over palliatieve zorg
J. Vander Vekenstraat 158
1780 Wemmel
T 02 456 82 00
www.palliatief.be

ALS-Liga

T 016 29 81 40
www.als-mnd.be

Humanitas

Psychologische begeleiding
T 0497 644 003

LEIF-lijn (een RWS-initiatief)

Informatie voor iedereen die vragen heeft rond het levenseinde
J. Vander Vekenstraat 158
1780 Wemmel
T 078 15 11 55
www.leif.be

Multiple Sclerose Liga

Voor psycho-sociale begeleiding van MS-patiënten en hun familie
Boemerangstraat 4
3900 Overpelt
T 011 80 89 80
MS Infolijn 0800 93 352 (*Gratis*)
www.ms-vlaanderen.be

SENSOA

Vlaams expertisecentrum voor seksuele gezondheid en voor mensen met HIV
Kipdorpvest 48A
2000 Antwerpen
T 03 238 68 68
www.sensoa.be

Tele-Onthaal

Telefonische ondersteuning ivm persoonlijke zorgen en relatieproblemen
T 106 (*Gratis*)
www.tele-onthaal.be

Trefpunt Zelfhulp

Voor informatie en adressen van zelfhulpgroepen in Vlaanderen
E. Van Evenstraat 2c
3000 Leuven
T 016 23 65 07
www.zelfhulp.be

VONKEL vzw - Een luisterend huis

Zwijnaardesteenweg 26 A
9000 Gent
lievethienpont@yahoo.com
marc.cosyngs@ugent.be

BUITENLAND

World Federation of Right to Die Societies en andere, niet aangesloten verenigingen: adressen via het secretariaat van **RWS**

Hoed je voor de wolf

Een gevoelig
luisterend oor
is meer dan eens
een ontsnappingsroute
uit een duister labyrint
van angst,
eenzaamheid,
soms zelfs wanhoop.
Maar dat middel
is uiterst zeldzaam.
Terecht schreef Plautus:
Homo homini lupus,
mensen gedragen zich
als wolven voor elkaar.
Zij zijn bezeten
door hebzucht,
ijdelheid en
egoïsme,
blind en doof
voor andermans leed,
onbewogen en onverschillig,
niet in staat
tot warm begrip,
oprechte vriendschap,
vertroostende broederlijkheid.
Zo verloopt het
in het algemeen,
met vanzelfsprekend
een paar uitzonderingen.
Dat alles aanvaarden
vergt meer dan moed,
maar het is vereist
om zelf geen wolf te worden.

GROOT-BRITTANNIË

Exit - november 2009

In dit land waar de wetgeving over vrijwillig gekozen levenseinde onbestaande is, wordt dus nog steeds gediscussieerd over het 'temmen van de dood' (*taming death*). Een lang krantenartikel wordt door **dr. Naomi Richards** dan ook gewijd aan werkgroepen die een uitweg zoeken in 'zelf-verlossing' (*self-delivrance*).

Het godsdienstige is in Groot-Brittannië nog steeds in de geesten verankerd zodat het woord 'zelfmoord' (*suicide*) sinds 1980 vervangen werd door de term 'verlossing' (*delivrance*) om waarlijk het onderscheid te maken met een

actie waarbij de mens het gevoel heeft dat hij rationeel en gerechtvaardigd tewerk gaat. Volgt dan een hele geestelijke of godsdienstige theorie. Het gebruik van het woord 'verlossing' verwijst vooreerst naar de akte van de geboorte, de verlossing, en naar het verlaten van de levende wereld. Ten tweede vertolkt dit woord een bijbelse visie omvattende het begrip van 'redding, verlossing' door god van het kwaad. Deze verlossing van het (dodelijke) kwaad (ziekte en/of lijden) zou dan kunnen uitgevoerd worden door de enkeling. Zitten zij dan met de tegenstrijdige woorden 'zelfdoding' en 'bijgestaan overlijden'! Het resultaat van deze woordentwist maakt dat de christelijke term geusurpeerd werd teneinde gelovigen gerust te stellen over het morele van zelfdoding!

Teneinde iemand vredig en pijnloos te 'verlossen' moet hij/zij een persoonlijke vastberadenheid en eveneens een technische vorming hebben. En hier komen dan die **Exit**-werkgroepen tussen. Deze werkgroepen en de gegadigde patiënten bespreken geval per geval de problematiek van het levenseinde en de manieren waarop de 'zachte dood' kan gegeven worden.

Vergeet daarbij niet dat in Groot-Brittannië de zelfdoding onder meer gebeurt door toediening van helium in een soort van gesloten masker zodat de toekomstige patiënten niet meer moeten vrezen over de wijze waarop zij de dood ingaan. De bedoeling is de mensen een belangrijk gevoel van controle te bezorgen over hun eigen lichaam, hun eigen symptomen en het belangrijkste, over hun eigen lot.

Volgen op dit artikel verscheidene uiteenzettingen over helium: gezien zelfdoding onder het strafrechtelijke vergrootglas valt, rijst de vraag of helium bij lijkschouwing ontdekt kan worden? Het antwoord is: positief.

Om de zaak zelfs 'op te fleuren' worden twee volle bladzijden gewijd aan het gebruik van helium, met tekeningen voor de handigheid!

AUSTRALIË

Waves News of West Australian Voluntary Euthanasia Society Inc. - maart 2010

Het ontwerp voor een wet met betrekking tot vrijwillige euthanasie, ingediend in november 2009, wordt met een kleine meerderheid van parlementsleden in het westen van Australië gekelderd. Zelfs de stemresultaten worden weergegeven: 9 voor, 11 tegen en 1 onthouding, waarbij de nadruk gelegd wordt dat de meeste tegenstemmers kandidaten zijn voor de volgende wetgevende verkiezingen op 20 maart 2010. De *Voluntary Euthanasia vereniging* dringt bij haar leden aan opdat gunstig gezinde parlementariërs zouden worden aangesproken om de wet terug op het rechte spoor te brengen.

Exit International - Victoria in Australië - e-Delivrance - maart 2010

Op de frontpagina wordt een strafprocedure aangehaald waarbij een derde persoon uit Melbourne via Internet 2 flesjes **Nembutal** (eigenlijk *Pentobarbutal* ofte vloeibaar gif dat in zware doses gebruikt wordt om dieren te euthanasiëren) uit Mexico via post had geïmporteerd. De douane had het product onderschept en de zaak doorgegeven aan de politie. Bleek dat het goedje bestemd was voor een terminale kankerpatiënt die zelfdoding wenst. De autoriteiten zitten met deze zaak verveeld: de

zelfdoding is nog niet gebeurd, er is geen misdaad gepleegd, alleen de douanereglementen werden misschien overtreden qua gewicht aan toegelaten poeder van 6 mg waarbij de flesjes voor het overige water bevatten. En deze zaak willen ze in de doofpot stoppen. . .

JAPAN

Newsletter - Japan Society for Dying with Dignity - oktober 2009

Japan stelt vast dat de procedure naar een totstandkoming van een wetgeving over euthanasie volledig vastgelopen is. Een meerderheid van parlementsleden vertonen geen interesse meer voor deze sociale vraag nadat een ontwerp van wettekst fel bekritiseerd werd door de *Vereniging van Japanse Geneesheren*: zou een geneeskundige behandeling van een patiënt waarvan de basis ligt bij het familievertrouwen, gebonden zijn door enige wet? Het reglementeren van de beëindiging van een therapie – hier bedoelt men juist de zorgverstrekking bij patiënten in terminale fase – zou de weigering betekenen van de waarde van het leven in zijn terminale fase. De waardigheid van het recht op leven, zelfs in de meest hopeloze situatie, primeert. De *Japanse vereniging voor een Waardig Sterven* tracht dan toch de wilsverklaring met betrekking tot het levenseinde door te krijgen.

Newsletter - januari 2010

De Japanse feitelijke vrijwilligersvereniging ziet nu in dat een wettelijke vormgeving moet komen aan haar organisatie: in april van dit jaar zal naar Japanse wetgeving een vereniging opgericht worden.

CANADA

Radio Canada - 22 april 2010

Slecht nieuws uit Canada. Bij stemming van 228 tégen en 59 vóór werd het wetsontwerp van een volksvertegenwoordiger in het *Lager Huis* met betrekking tot 'begeleide zelfdoding' ofte euthanasie weggestemd. Dit ontwerp hield in dat geneesheren die de betichtingen en strafrechtelijke gevolgen voor moord en doodslag wilden vermijden wanneer hulp door

euthanasie geboden wordt aan terminale zieke patiënten of dezen die in chronische zeer harde pijnen verkeren, hulpeloos komen te staan. Het gevolg zou kunnen zijn dat terminale patiënten naar welbepaalde noordwestelijke staten in de V.S. gaan zoals nu de Britten naar Zwitserland.

Het bijzondere aan dit wetsontwerp was dat de inhoud ervan bepaalde dat een geneesheer iemand kon helpen met waardig sterven op voorwaarde dat negen bepalingen zouden worden nageleefd, ondermeer dat de patiënt boven de 18 jaar moet zijn, dat hij zou lijden aan een terminale ziekte of een onomkeerbaar fysiek of mentaal lijden, en dat dezelfde patiënt twee geschreven verzoekschriften met een tussenpauze van tien dagen zou geschreven dan wel ondertekend hebben om ge-euthanaseerd te worden, en mits voorlegging van een schriftelijke bevestiging van een derde geneesheer over de toestand van de patiënt.

Vanzelfsprekend jubileerde de conservatieve partij over deze overwinning. Vergeet hierbij niet dat Canada een vrij gelovig land is.

FRANKRIJK

La Dépêche - Toulouse - april 2010

Wanneer meerderjarigen uit filosofische overtuiging geen vooruitgang wensen te boeken, worden minderjarigen aangesproken om dit te doen, althans met de mogelijkheid om gedachten en bedenkingen uit te wisselen over levensvraagstukken in de huidige maatschappij.

Een zeer mooi initiatief ging uit van de laatstejaars van het lyceum *Jeanne d'Arc* in *Figeac* om in het schoolgebouw en ten gunste van medeleerlingen, verschillende werkgroepen te organiseren met actuele thema's van bio-ethiek zoals: orgaandonatie, bloeddonaat, de medische voortplanting-bevruchting, euthanasie, klonen enzomeer; onderwerpen waarover de 1ste en 2de-jaarsleerlingen en de laatstejaars inlichtingen konden krijgen en de feiten ontdekken. Deze ééndagsessie werd afgesloten met een voordracht over orgaandonatie. Het geheel werd gesponsord door de *Lions Club* met medewerking van vertegenwoordigers van het *Biomedisch Agentschap* van de stad *Toulouse*. ■

Beschermcomité Pain Union Belgium

Reeds meer dan 10 jaar houden wij, PUB, multidisciplinair team, ons bezig met chronische pijn, acute pijn en maligne pijn. Wij zijn lid van de International Association for the Study of Pain en van EFIC (Europese vereniging van alle landen met pijnpatiënten).

Wij geven advies aan pijnpatiënten en houden voordrachten, maar sinds één jaar, sinds de crisis, heeft onze belangrijkste sponsor (een farmaceutische firma) het laten afweten en werken wij nu samen met de vzw *Utaps*, welke aan uitbreiding denkt naar een laagdrempelig infohuis voor hulp aan pijnpatiënten.

In België lijdt 1/3 van de bevolking aan langdurige chronische pijn (meer dan 15 jaar). Voor deze personen is meer nodig dan alleen medicatie: een non-invasieve manier kan ook daadwerkelijke hulp verlenen. Dit wil zeggen: ontspannen, bewegen via schilderen, acteren, boetseren, muziek, bewegingstherapie enzovoort om aan deze personen via het *selfmanagement* terug een plaats te geven in de maatschappij. De meeste van hen zijn inmiddels terechtgekomen in een vicieuze cirkel met socio-economische en familiale problemen.

Ook een vernieuwde website zal van belang zijn om pijnpatiënten te helpen, zodat zij hun ervaringen betreffende pijn kunnen neerschrijven en de nodige informatie kunnen verzamelen.

Daarom deze oproep om een beroep te kunnen doen op personen welke een voorbeeldfunctie bekleden en interesse vertonen om ons hierbij moreel te steunen, om samen ideeën uit te werken alsook om praktische of proefondervindelijke ervaringen te delen.

Mogen wij hopen op uw morele steun? Alvast bedankt.

Correspondentieadres:

Multidisciplinair team PUB
Mevr. Jet Van Hoeck, president
Mermansstraat 19
2300 Turnhout

Bij RWS

Levenstestament (4 exemplaren)

Wilsverklaring inzake euthanasie (6 exemplaren)

met toelichting en tweeledig pasje richtlijnen bij ziekte of ongeval

Emile Gevenois

De kracht van de berusting tegen het knagen van de onrust
(Nederlandse versie: Jef Maes) - 322 blz - Gratis (portkosten: € 2,65)
Vermelden: EG1N

Bij Filmfonds Buyens - Chagoll

Minder dood dan de anderen

Een film van Frans Buyens
met Dora Van der Groen en Senne Rouffaer

DVD

€ 25 te betalen aan
Filmfreaks- Distributie-Antwerpen
bankrekening: 721-5204132-73

VHS

€ 12,50 te betalen aan
Voor de glimlach van een kind
bankrekening: 434-2672681-44

In de boekhandel

Maurits Verzele

De milde dood (zelfdoding en euthanasie)
EPO 1994 – ISBN 90 6445 839 1 – € 11,20

Léon Favvyts (red)

Dossier Euthanasie. Van taboe tot recht
EPO 1998 – ISBN 90 6445 051 X – € 14,75

Marc Cosyns & Julien Vandevelde

Bevoren beeld. Zorg voor de laatste levensfase
Uitgeverij Vrijdag 2009 - 175 blz - met DVD
ISBN 978 94 6001 049 1 - € 25,00

Frans Buyens

Minder dood dan de anderen
EPO 1991 – ISBN 90 6445 608 9 – € 10,40

J. Vlaminck / M. Cosyns / S. Vanderstichele

Zoals ik het wil. Gesprekken over euthanasie
Roularta Books 2004 - 250 blz, € 22,90

Wim Distelmans

Een waardig levenseinde (geactualiseerde druk)
Houtekiet 2008 - ISBN 978 90 8924 026 2
€ 19,95

Als het zover is

(verhalen over euthanasie)
door het supportteam van het ZNA
Campus Middelheim
EPO 2006 - ISBN 90 6445 404 3 - € 15,00

Hugo Van den Enden

*Ons levenseinde humaniseren. Over waardig
sterven en euthanasie* - VUBPress 2004
221 blz - ISBN 90 5487 373 6 - € 17,95
(bestellen via www.vubpress.be of via e-mail
vubpress@vub.ac.be)

Toetredingsformulier

VOLLEDIG INGEVULD EN ONDERTEKEND STUREN NAAR: RWS, CONSTITUTIESTRAAT 33, 2060 ANTWERPEN

Naam Voornaam

Meisjesnaam Voornaam

Straat / nr

Postcode Woonplaats

Geboortedatum Beroep

wenst deel uit te maken van **Recht op Waardig Sterven vzw** en stort op bankrekening: **BE19 3200 2641 7012** van RWS met vermelding van:

individueel: € 20,00 – familiaal: € 30,00 (alle namen vermelden) – **sociaal: € 10,00** (student, werkzoekende, ... mits attest)

Desgewenst kan ik u (kosteloos) helpen met volgende activiteiten:

Handtekening:

World Federation of Right to Die Societies

Aangesloten leden

Afrika

Zimbabwe

- Final Exit

Zuid-Afrika

- SAVES

Azië

India

- The Society for the Right to Die with Dignity

Japan

- Japan Society for Dying with Dignity

Europa

België

- Assoc. pour le Droit de Mourir dans la Dignité (ADMD)
- Recht op Waardig Sterven (RWS)

Denemarken

- En Vaerdig Død

Duitsland

- Deutsche Gesellschaft für Humanes Sterben eV (DGHS)

Engeland

- Dignity In Dying

Europa

- Right to Die Europe (RtD-E)

Finland

- EXITUS ry
- Pro Gratia Humana

Frankrijk

- Association pour le Droit de Mourir dans la Dignité (ADMD)

Groot-Hertogdom Luxemburg

- Association pour le Droit de Mourir dans la Dignité (ADMD-I)

Israël

- LILACH: The Israel Society for the Right to Live and Die with Dignity

Italië

- EXIT - Italia
- Libera Uscita

Nederland

- NVVE Right to Die - NL
- Stichting De Einder

Noorwegen

- Foreningen Retten til en Verdig Død

Schotland

- Friends at the End (FATE)

Spanje

- Derecho a Morir Dignamente (D.M.D.)

Zweden

- Rätten Till Vår Död (R.T.V.D.)

Zwitserland

- EXIT Association pour le Droit de Mourir dans la Dignité (Suisse Romande)
- EXIT Vereinigung für humanes Sterben

Noord-Amerika

Canada

- Choices in Dying Society
- Dying with Dignity
- Right to Die Society of Canada

USA

- Autonomy
- Compassion and Choices
- Death With Dignity National Center
- End of Life Choices, Florida
- Euthanasia Research & Guidance Org (ERGO!)
- Final Exit Network

Zuid-Amerika

Colombia

- Fundacion Pro Derecho a Morir Dignamente

Venezuela

- Derecho a Morir con Dignidad - Venezuelan
- Association Right to Die with Dignity

Oceanië

Australië

- Dying With Dignity Tasmania
- Dying With Dignity Victoria
- Northern Territory Voluntary Euthanasia Society
- South Australian Voluntary Euthanasia Society
- Voluntary Euthanasia Society of New South Wales
- Voluntary Euthanasia Society of Queensland
- West Australia Voluntary Euthanasia Society

Nieuw-Zeeland

- Dignity NZ Trust
- Voluntary Euthanasia Society of New Zealand

Meer informatie (postadres, tel, fax, e-mail, internet)
via het secretariaat van RWS of op:

www.worldrtd.net/members

